

Щербина Наталія,

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії,
Національна академія внутрішніх справ*

Литвин Вікторія,

*кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем
управління правоохоронною діяльністю та її психологічного супроводження
навчально-наукового інституту післядипломної освіти,
Національна академія внутрішніх справ,
лейтенант поліції*

ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НПУ

Проблема домашнього психологічного насильства в сучасному суспільстві набуває все більшої гостроти та соціального значення. На відміну від фізичного насильства, психологічне має менш помітні, але не менш руйнівні наслідки для особистості, особливо коли йдеться про довготривале емоційне тиснення, приниження гідності, ізоляцію, маніпулювання або контроль над поведінкою жертви. Часто такі випадки залишаються невидимими для громадськості, не фіксуються офіційно та не потрапляють у поле зору правоохоронних органів. Зважаючи на це, зростає потреба у вдосконаленні профілактичної діяльності, спрямованої на виявлення, запобігання та мінімізацію проявів домашнього психологічного насильства. У цьому контексті важлива роль належить підрозділам поліції, зокрема працівникам превентивної служби та служби дільничних офіцерів поліції, які першими стикаються з подібними ситуаціями на місцях.

Актуальність теми зумовлюється також змінами у законодавстві України, орієнтованими на протидію домашньому насильству, зокрема ухваленням Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що підсилює відповідальність правоохоронних органів за захист прав постраждалих осіб. Однак ефективна реалізація положень закону потребує як посилення професійної підготовки працівників поліції, так і запровадження нових механізмів міжвідомчої взаємодії, просвітницької роботи з населенням, а також розвитку системи раннього виявлення випадків психологічного насильства.

Дослідженням різних аспектів домашнього насильства займались низка українських вчених: аналіз стандартів ООН, українські реалії щодо запобігання насильству в сім'ї та проблеми кримінальної відповідальності розглянуто в

працях Н. Орловської, М. Панова, Т. Тодорошко; запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України О. Дмитращук, Р. Перелигіна, У. Митник, Ц. Баранова; аналіз зарубіжного досвіду протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі та насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок висвітлено в працях Н. Ліщук, О. Ломакіної, Н. Аніщук.

За визначанням домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1]. Відповідно до українського законодавства, психологічне насильство є формою домашнього насильства і карається відповідно до закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Психологічне насильство це форма домашнього насильства що проявляється у систематичному впливі на психіку жертви шляхом приниження, погроз, маніпуляцій, контролю чи ізоляції з боку члена родини [2]. Серед форм прояву виділяють наступні: постійна критика, приниження гідності; ізоляція від друзів, родичів, суспільного життя; залякування, погрози, емоційний шантаж; ігнорування, байдужість, мовчазне покарання; контроль за особистими діями, фінансами чи пересуванням.

Для реалізації основних завдань виявлення та протидії домашнього психологічного насильства варто задіювати освітні кампанії щодо ознак психологічного насильства, систематичного проводити профілактичну та просвітницьку роботу шкільних психологів та соціальних служб.

Серед основних напрямів профілактичної діяльності підрозділів НПУ у роботі з домашнім психологічним насильством виділено раннє виявлення випадків психологічного насильства, робота з повідомленнями громадян про порушення, проведення опитувань, соціального моніторингу в громадах, співпраця з соціальними службами, школами, медичними закладами. Також обов'язковим є індивідуальна профілактична робота з особами групи ризику, облік осіб, які вчиняли насильство, попереджувальні бесіди та контроль поведінки. У роботі з жертвами домашнього психологічного насильства поліцейські надають інформацію про права жертв та подальший алгоритм дій, сприяють у винесенні термінових заборонних приписів а також надають інформують жертву про діяльність центрів соціально-психологічної допомоги.

Отже, вивчення та впровадження ефективних моделей профілактики домашнього психологічного насильства у діяльність поліції є не лише науково обґрунтованим, але й соціально необхідним кроком у напрямку зміцнення безпеки, правового захисту та добробуту громадян. Профілактика психологічного насильства в сім'ї потребує системного підходу та міжвідомчої взаємодії, головним завданням яких є не лише реагування на факти правопорушень, а й здійснення активної просвітницької діяльності, створюючи умови для безпечного середовища в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII: станом на 19 груд. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Botnarenko I., Hrynkiw O. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Law review of kyiv university of law*. 2023. № 2. С.104–109.
URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.21>